

A gyepterületek haszna a legeltetés kapcsán

A gyepterületek hasznosítása a területen évente elérhető, tervezhető széna mennyiségének függvényében változik. Addig, amíg a termésmennyiség 4-5 t/ha alatt van, csak a legeltetés végezhető veszteségek nélkül. Ha a területünk termése éves szinten meghaladja az 5 tonnát, de 10 tonna alatt van, készíthetünk szénát a tavaszi időszakban, az első (második) növedékből. Amennyiben a termés mennyisége 10 tonna/ha fölött van, már érdemes szilázst vagy szenázst is készíteni. Hazánk gyepterületeinek több mint 50%-a alkalmas lenne az intenzív művelésre. A területeink közel egy harmada gazdaságosan nem művelhető, parlag, lepusztult gyepek. Gyepterületeink termésátlaga – mely 0,8-1,5 t/ha között van – jóval elmarad a szántóföldi kultúrák termésát-

lagától, de még az ökológiailag lehetséges termésszinttől is (mely akár 20 t/ha szénatermés is lehetne). A gyepek számára optimális feltételek teljesülésekor a termesztett tömegtakarmányok, illetve a vetett legelők nem gazdaságos versenytársai a természetes gyepterületeknek, csak nagy hozamok mellett hasznosíthatóak gazdaságosan. A természetes gyepek fűhozama 15-20 t/ha, ami 4 növedékben átlagosan a következőképpen oszlik meg:

1. növedék 40%;
2. növedék 30%;
3. növedék 5%;
4. növedék 25%.

Az első és második növedék még kielégíti állataink táplálóanyag igényét, de a harmadik növedék mellé már kiegészítő takarmányokat kell adnunk. Kiegészítő takarmányozásra szol-

gálhatnak a vetett legelők (pl. nádképvű csenkesz, magyar rozsnok), az 1-2 évre telepített herefűvesek, a takarmánykeverékek valamint a szántóföldi növények tarlóinak legeltetése.

A gyepek termésének növelésére legnagyobb hatással a tápanyag-gazdálkodás és az öntözés van, melyek szakszerű végrehajtása és ökológiai, környezetbarát szemléletű tervezése jelenünk és a jövőbeli gazdálkodásunk fő feladata lesz. A gyepterületeket azok termésszintjétől, agronómiai állapotuktól függően eltérően hasznosíthatjuk.

A gyepek termését zölden (legeltetve) és tartósított formában (szénaként, szilázsként, szenázsként) etethetjük. A zöldetetés legrégebbi és legelterjedtebb formája a legeltetés, mely lehet kosarazó, pányvás, szabad, pásztoroló, szakaszos, sávós, adagolt legeltetés. Minden állatfaj esetében evidencia, hogy az egyenletes takarmányfelvétel alapozza meg az egyenletes ter-

melést. Az egyenletes takarmányfelvételt legelőinken az adagolt legeltetés valamely módszerét alkalmazva biztosíthatjuk. A zöldtermés kaszálás utáni etetése is használható.

A gyeprnövény keverékeket a pillangósok bimbózásának idején vagy a virágzás kezdetén, míg a pázsítűveket a bugahányás idején a leggazdaságosabb kaszálni, mivel takarmányértékük, beltartalmi mutatóik ekkor még megfelelőek és a hozamunk is magas. A termés tartósítására szárítás vagy erjesztéses (nedves) tartósítás szolgál. A szárítás során természetes lég hőmérséklet segítségével szénát vagy forró levegő segítségével zöldlisztet, pelletet és pogácsát is készíthetünk. Az erjesztéses tartósítás során előfonnyasztott fűből szenázst, azonnali szecskázással, beszállítás után pedig szilázst készíthetünk.

A legelő fűvének szerves anyagából a kérődzők 75-85%-ot, a ló 50-60%-ot, a sertés 40-50%-ot képes hasznosítani. Vizsgálati

adatok szerint a természetes gyepek kémiai, biológiai összetétele, így takarmányértéke 60-70%-kal jobb az egy vagy kevés fajból telepített gyepeknél valamint a szántóföldön megtermelt tömegtakarmányoknál.

A legelőterületeken legeltethető állatállomány igényeit szem előtt tartva kell a legeltetést megszervezni. Az üde vagy nedves, mélyebb fekvésű területek megfelelő hasznosítási módja a gyeptermesztés, a kaszálóként vagy legelőként való hasznosítás.

A szakszerűen kezelt és hasznosított területeken a legelő termése fokozatosan emelkedik, mesterséges terméshozó anyagok kijuttatása nélkül is. Szakszerű legelőhasznosításkor a területen, akár nagyon egyszerű legeltetési módszerekkel is, de törekedjünk a szakaszos legeltetésre. Egy-egy legelőterületet egyszerre 10 napnál tovább semmiképpen se legeltessünk. Ha túl hosszú ideig tartózkodik az állomány egyazon területen, akkor a napi takarmányszükségletét egyre nagyobb terület bejárásával szerzi meg, vagy már egész napi legelés mellett sem lakik jól. A legelő növényein 9-10

nap után jelennek meg az első gyenge sarjhajtások. Ha ezeket a hajtásokat a legelő állat elfogyasztja, vagy taposásával tönkreteszi, akkor a regenerációs idő 2-3 szorosára is megnőhet, ami

1. kép: A nyáj kisebb csoportokban legel

így meghaladhatja a két hónapot.

A magyar gyepterületek 50-60%-a – minőségétől függetlenül – nem kerül hasznosításra, a természetes gyepek minden elengedő termést a kaszáláshoz, csupán a legeltetéshez. A természetes legelők hasznosítására, hagyományos tartástechnológia mellett az őshonos, a magyar Alföld körülményeihez, a tájhoz alkalmazkodott fajták tartása javasolt.

A természetes gyepek intenzívebb művelése gyors megterülést eredményezne, emellett szántóföldi tömegtakarmány termelésre használt területeket szabadítana fel nagyobb árbe-

gyengébb (magas a rosszul emészthető amid-tartalma), idősebb növényekben a fehérje összmennyisége csökken, minősége javul.

A legelőknél és azok környezetének tehát megfelelő mennyiségű és minőségű takarmányon kívül kellemes komfortérzetet is biztosítani kell az állataink számára, így tartva fenn az állatok kedvező egészségi állapotát. A legelők hasznosítását nagyban meghatározza az említett tényezőkhöz kívül azok távolsága az állattartó teleptől, a domborzati viszonyok, a kitettség, és az alkalmazott legeltetési mód is. Elsősorban a legelő növényzete mennyiségileg és minőségileg is fedezze a legelő állatok takarmányszükségletét.

A legeltetést és a kaszálást felváltva végezhetjük a nagyobb hozamú területeken. Ekkor a legelő terhelése csökken, a kiszülési időszakra vagy télre szénát készíthetünk.

A legeltetés előnyei:

Az egészséges állatnak és az olcsó állati termék előállításának kulcsa a legeltetés. Természetes tartásról beszélhetünk akkor, ha az állatok jelenléte a legelőn állandó és az megfelelő minőségű és kellő mennyiségű fűvet biztosít számukra. A legeltetett állatok egészségi állapota kedvezőbb, a legeltetés előnyösen hat a szív, a tüdő fejlődésére, az ellési rendellenességek ritkábbak, jobb lesz a vemhesülési arány is. A legeltetett állatok környezetében lévő fertőző csírák száma a napfény ultraibolya sugárzásának baktériumölő hatása miatt jóval kevesebb. Ennek köszönhetően a legeltetett állományunk ellenálló képessége is kedvezőbb, kevesebb gyógyszer felhasználásával tartathatók.

vételt jelentő árunövények (kukorica, stb.) termesztésére.

A számbavehető hátrányok mellett a természetes gyepek legeltetése, az állat szervezetének és a fajgazdag, gyógynövényekben bővelkedő gyepek összhangja a nyugodt körülmények közötti termelés alapfeltételét adja.

A legelőfü biológiai értékét elsődlegesen a botanikai összetétel határozza meg, takarmányozási értékét a mennyisége és minősége mellett emészthetősége, ízletessége, mikroelem-tartalma is jelentősen befolyásolja. Az emészthetőség csökken minél idősebb a gyepterület. Az idős, elvénült legelőfü nyersrost-tartalma, lignin-tartalma magas. A lignin a kérődző szarvasmarha, juh és kecske számára sem hasznosítható sejtfalalkotó. A fehérjetartalom és a fehérje mennyisége a növedék korával arányban fordítva változik. A fiatal növényekben a fehérjetartalom magasabb, a minősége

A legelő tekinthető a legolcsóbb takarmánybázisnak és higiéniai szempontból a legkedvezőbb tartózkodási helynek. Bizonyított az is, hogy a szakszerűen legeltetett állatok hasznos élettartama jelentősen meghosszabbodik. Az állat igénye szerint legelhet és válogathat a számára teljes értékű fűből. A legelő növényzetének közel 70%-a gyógyhatású (több mint 500 faj) és kb. 200 emberi étkezésre is alkalmas növény található rajtuk, ami fölöslegessé teszi a legelőn a takarmány kiegészítők és vitaminok alkalmazását (az intenzíven termelő állományokat kivéve). A legelőfű biztosítja a legértékesebb vegetatív vizet az állat számára. A legeltetett állatok ürülékükkel természetes módon gyarapítják a

talaj tápanyagkészletét, a szerves trágya tápanyagvesztése a műtrágyákénak 25-30%-a. A szakszerű legeltetés jelentősen csökkentheti az állattartók költségeit, pl. a legelőfű betakarítási költségének elmaradásával, korszerű legeltetési módok alkalmazásával a munkabér költség csökkenthető.

A legeltetés minden állatfaj növendékeinek nevelésekor elengedhetetlen lenne, mivel a belső szervek a legelőn végzett munka (edzés) hatására érik el a későbbi nagy teljesítményeket lehetővé tevő, kellő fejlettséget.

A legeltetés elhagyásakor tapasztalható problémák:

A legeltetés elmaradása esetén a legelők növényzete átalakul,

elgyomosodik, bokrosodik. A legeltetés átlagos időtartama hazánkban 100-150 nap, ami jelentősen elmarad a kívánatos és lehetséges 200-260 naptól. A fű magassága szerinti legeltetés pazarló fehérje fogyasztást eredményezhet. A legelőszakaszokat nem méri ki egyenletesen, többnapos szakaszokat legeltetnek, ezért az állatok által fogyasztott fű napi mennyisége változó (a szükséges 50-150%-a között). A túllegeltetés hatására a kedvelt fűvek kiszorulnak a társulásból, kimerül a talaj fűmag készlete. Túllegeltetéskor az állatok válogatnak a számukra kedvezőbb, ízlesebb gypalkotókból. A le nem legeltetett növények felmagzanak, magjaikat elhullatva egyre nagyobb arányban találhatók meg a legelőn. Amennyi-

ben a területen nem végzünk évente legalább egyszer tisztító kaszálást, tartós leromlással kell számolnunk. Évről évre a hasznosítatlan területeken egyre több fáradsággal és nagyobb költséggel lehet a kultúrállapotot visszaállítani. Sokszor tapasztalható, hogy nincsen megfelelő mennyiségű és jó minőségű ivóvíz biztosítva a legelőkön.

Általános és megalapozott az a vélemény, mely szerint a nem legeltetett állatállományok egészségi állapota gyengébb és a szaporodásbiológiai, valamint mozgásszervi betegségek gyakorisága nagyobb a legeltetett állományokhoz viszonyítva.

*Forgó István
NYF-MMFK*